Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (deveto vijeće)

5. lipnja 2025.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članci 3., 5., 7. i točka 1. podtočka (e) Priloga – Ugovor o opskrbi električnom energijom na određeno vrijeme – Odredba kojom se određuje ugovorna kazna u slučaju neplaćanja – Proporcionalnost iznosa kazne – Jasnoća i razumljivost odredbi – Direktiva (EU) 2019/944 – Neprimjenjivost”

U predmetu C-749/23,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okresní soud v Teplicích (Općinski sud u Teplicama, Češka Republika), odlukom od 14. rujna 2023., koju je Sud zaprimio 20. studenoga 2023., u postupku

innogy Energie s.r.o.

protiv

QS,

SUD (deveto vijeće),

u sastavu: N. Jääskinen (izvjestitelj), predsjednik vijeća, A. Arabadjiev i R. Frendo, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za innogy Energie, s.r.o., P. Dub, *advokát*,

– za finsku vladu, H. Leppo, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, P. Kienapfel i P. Ondrůšek, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: češki

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje, s jedne strane, članaka 3., 5. i 7. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) i točke 1. podtočke (e) Priloga toj direktivi te, s druge strane, članka 12. stavka 3. Direktive (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (SL 2019., L 158, str. 125.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva innogy Energie s.r.o., društva za opskrbu energijom, i osobe QS, potrošača, u vezi sa zahtjevom tog društva za plaćanje kazne na temelju odredbe ugovora o opskrbi električnom energijom koji je s njim sklopljen.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13

3 Člankom 3. Direktive 93/13 određuje se:

„1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.

2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora.

Činjenica da se o određenim aspektima neke odredbe ili o nekoj određenoj odredbi pregovaralo ne isključuje primjenu ovog članka na ostatak ugovora ako opća ocjena ugovora ukazuje na to da se ipak radi o unaprijed formuliranom standardnom ugovoru.

Kad god prodavatelj robe ili pružatelj usluga izjavi da se o nekoj standardnoj odredbi pojedinačno pregovaralo, teret dokaza je na njemu.

3. Prilog sadrži indikativan i netaksativni popis odredaba koje se mogu smatrati nepoštenima.”

4 Članak 4. te direktive u stavku 1. određuje:

„Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.”

5 U skladu s člankom 5. navedene direktive:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. […]”

6 Člankom 7. stavkom 1. te direktive propisuje se:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koj[e] prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

7 Prilog Direktivi 93/13 naslovljen je „Odredbe iz članka 3. stavka 3.”. Njegova točka 1. podtočka (e) glasi:

„Odredbe čiji su predmet ili svrha:

[…]

(e) zahtjev da svaki potrošač koji propusti ispuniti svoju obvezu plati nerazmjerno visok iznos naknade”.

Direktiva 2019/944

8 Članak 12. Direktive 2019/944, naslovljen „Pravo na promjenu i pravila o naknadama za promjenu opskrbljivača”, određuje:

„1. Promjena opskrbljivača ili sudionika na tržištu koji se bave agregiranjem odvija se u najkraćem mogućem roku. Države članice osiguravaju da kupac koji želi promijeniti opskrbljivače ili sudionike na tržištu koji se bave agregiranjem to može učiniti u roku od najviše tri tjedna od datuma zahtjeva, istodobno poštujući uvjete ugovora. Do 2026. tehnički postupak promjene opskrbljivača traje najviše 24 sata i moguće ga je obaviti tijekom bilo kojeg radnog dana.

2. Države članice osiguravaju da se barem kupcima iz kategorije kućanstvo i malim poduzećima ne naplaćuju nikakve naknade za promjenu opskrbljivača.

3. Odstupajući od stavka 2., države članice mogu dopustiti da opskrbljivači ili sudionici na tržištu koji se bave agregiranjem naplate kupcima naknade za raskidanje ugovora ako ti kupci dobrovoljno raskinu ugovor o opskrbi s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama električne energije prije njegova isteka pod uvjetom da takve naknade čine dio ugovora koji je kupac dobrovoljno sklopio i da su informacije o tim naknadama kupcu jasno priopćene prije sklapanja ugovora. Takve su naknade proporcionalne i ne premašuju izravan gospodarski gubitak koji je pretrpio opskrbljivač ili sudionik na tržištu koji se bavi agregiranjem zbog toga što je kupac raskinuo ugovor, uključujući troškove svih paketa ulaganja ili usluga već pruženih kupcu u okviru ugovora. Teret dokazivanja izravnoga gospodarskog gubitka snosi opskrbljivač ili sudionik na tržištu koji se bavi agregiranjem, a dopuštenost naknada za raskidanje ugovora nadzire regulatorno tijelo ili bilo koje drugo nadležno nacionalno tijelo.”

9 Članak 71. Direktive 2019/944, naslovljen „Prenošenje”, predviđa u stavku 1.:

„Države članice stavljaju na snagu zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s […] člancima od 11. do 24. […] do 31. prosinca 2020.”

Češko pravo

Zakon br. 89/2012 o Građanskom zakoniku

10 Članak 1811. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Zakon br. 89/2012 o Građanskom zakoniku), u stavku 1. određuje:

„Trgovac mora potrošaču pružiti sve informacije na jasan i razumljiv način, na jeziku na kojem se sklapa ugovor.”

11 Članak 2048. tog zakona u stavku 1. određuje:

„Ako su stranke za slučaj povrede ugovornih obveza ugovorile ugovornu kaznu u određenom iznosu ili način na koji se utvrđuje iznos ugovorne kazne, vjerovnik može zahtijevati ugovornu kaznu neovisno o tome je li pretrpio štetu zbog povrede ugovorene obveze. Ugovorna kazna može se ugovoriti i u drugom obliku, osim u novcu.”

Zakon 458/2000 o energetici

12 Članak 28. zákona č. 458/2000 Sb., Energetický zákon (Zakon br. 458/2000 o energetici), u stavku 1. točki (e) i stavku 2. točki (l) predviđa:

„1. Kupac ima pravo:

[…]

(e) besplatno izabrati i promijeniti opskrbljivača električnom energijom bez plaćanja troškova na to ime;

[…]

2. Kupac je dužan:

[…]

(l) u slučaju ostvarivanja prava na izbor opskrbljivača u skladu sa stavkom 1. točkom (e) poštovati ugovoreni otkazni rok ako je sklopljen ugovor na neodređeno vrijeme.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 Osoba QS i društvo innogy Energie sklopili su 24. siječnja 2020. ugovor o opskrbi električnom energijom na određeno vrijeme za potrebe kućanstava kojim je predviđena cijena električne energije, zajamčena tijekom cijelog trajanja ugovora, niža od one koja se primjenjuje u okviru ugovora o opskrbi električnom energijom na neodređeno vrijeme.

14 Taj adhezijski ugovor, koji odgovara unaprijed utvrđenom elektroničkom obrascu koji je sadržavao dvije stranice, propisivao je plaćanje mjesečnih predujmova u iznosu od 1200 čeških kruna (CZK) (oko 48 eura) za predviđenu potrošnju od 1,8 MWh godišnje. Na prvoj stranici ugovora, u dijelu naslovljenom „Sklapanje i trajanje ugovora”, navedeno je da je ugovor sklopljen na određeno vrijeme od 30 mjeseci, što odgovara „[o]snovnom razdoblju” i da se ne može prijevremeno raskinuti tijekom tog razdoblja.

15 Osim toga, taj je ugovor u dijelu naslovljenom „Ostale odredbe” koji se nalazi na prvoj stranici propisivao da je kupac bio dužan bez odgode osigurati da će surađivati s društvom innogy Energie u provedbi ugovora te se osobito obvezao da neće poduzimati pravne radnje niti druge radnje koje onemogućuju izvršavanje takve obveze, osim onih koje ima pravo poduzeti na temelju zakona. U slučaju povrede te obveze, navedeni ugovor predviđao je odredbu prema kojoj je kupac dužan društvu innogy Energie platiti kaznu u iznosu od 3000 čeških kruna (oko 120 eura). Isto tako, u slučaju, među ostalim, ponovljene povrede obveze plaćanja cijene električne energije, od kupca se mogla zahtijevati ugovorna kazna koja uključuje eventualnu naknadu štete koju je pretrpjelo društvo innogy Energie zbog toga što kupac nije preuzeo ugovorenu električnu energiju. Ta je kazna odgovarala iznosu od 400 čeških kruna (oko 16 eura) za svaki kalendarski mjesec nakon dana raskida ugovora ili obustave isporuke električne energije do isteka njegova trajanja.

16 Ugovor sklopljen između osobe QS i društva innogy Energie zaposlenici tog društva ispunili su elektroničkim putem. Osoba QS imala je mogućnost pregledati ga na zaslonu računala prije njegova potpisivanja putem digitalnog tableta. Potpisani konačni ugovor poslan je elektroničkom poštom kupcu koji je mogao zatražiti papirnatu verziju ugovora u bilo kojoj fazi pregovora.

17 Dopisom od 21. srpnja 2020. društvo innogy Energie pozvalo je osobu QS da plati predujmove od 1200 čeških kruna (oko 48 eura) za lipanj i srpanj 2020. Zbog neispunjenja obveze osobe QS da propisno plati cijenu električne energije, to je društvo 11. rujna 2020. prestalo, u skladu s primjenjivim nacionalnim zakonom, s isporukom električne energije osobi QS, a zatim je dopisom od 13. rujna 2020. od nje zatražilo, na ime ugovorne kazne, plaćanje iznosa od 8800 čeških kruna (oko 360 eura), odnosno 400 CZK (oko 16 eura) na ime ugovorne kazne, najkasnije do 23. rujna 2020., za svaki od 22 mjeseca preostala do kraja prvobitno predviđenog ugovora. Osoba QS izvršila je djelomično plaćanje u iznosu od 2190,34 čeških kruna (oko 90 eura). Dopisom od 23. rujna 2020. društvo innogy Energie raskinulo je ugovor sklopljen s osobom QS uz obrazloženje da, unatoč ponovljenim opomenama, nije platila iznose dugovane na temelju tog ugovora. To je društvo također sastavilo konačni obračun u kojem se navodi preplaćeni iznos od 316,36 čeških kruna (oko 12 eura) za razdoblje od 4. veljače 2020. do 11. rujna 2020.

18 U tom je kontekstu društvo Innogy Energie podnijelo tužbu Okresní soudu v Teplicích (Općinski sud u Teplicama, Češka Republika), sudu koji je uputio zahtjev, kako bi se osobi QS na temelju odredbe kojom se predviđa ta kazna naložilo plaćanje iznosa od 6609,66 čeških kruna (oko 270 eura), odnosno preostalog iznosa koji se duguje na ime navedene kazne.

19 Sud koji je uputio zahtjev najprije podsjeća na to da je Ústavní soud (Ustavni sud, Češka Republika) na temelju nacionalnog propisa o nepoštenim odredbama koji je bio na snazi prije 1. siječnja 2014. utvrdio da, kako se odredba kojom se utvrđuje ugovorna kazna ne bi smatrala nepoštenom, ona mora biti dio samog teksta ugovora sklopljenog s potrošačem, mora biti dovoljno čitljiva, jasna i logično strukturirana da bi je prosječni potrošač mogao razumjeti, napisana slovimadovoljne veličine te ne smije biti umetnuta u dio tog ugovora koji bi tom potrošaču mogao ostaviti dojam da je riječ o akcesornoj odredbi.

20 Nadalje, ističe da je društvo innogy Energie upotrijebilo način unošenja odredbi o kaznama u ugovor koji ga je naveo na to da se zapita jesu li ispunjeni zahtjevi transparentnosti predviđeni člankom 5. Direktive 93/13. Konkretno, upućuje na to da se odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku nalazi na prvoj stranici ugovora, u odjeljku naslovljenom „Ostale odredbe”, odnosno u dijelu ugovora koji ne sadržava nijednu odredbu o kojoj se pojedinačno pregovaralo, za razliku od onih koje se nalaze na drugoj stranici tog ugovora. Sud koji je uputio zahtjev dvoji o usklađenosti te odredbe s pravilima prava Unije u području zaštite potrošača s obzirom na to da se nalazi na stranici unaprijed formuliranog standardnog ugovora koja ne treba biti ispunjena, što je kupcu čini manje vidljivom.

21 Taj sud primjećuje da, u slučaju u kojem je ugovor raskinut zbog toga što kupac nije poštovao svoje novčane obveze, društvo innogy Energie primjenjuje ugovornu kaznu u iznosu od 400 čeških kruna (oko 16 eura) mjesečno za sve mjesece tijekom kojih nije došlo do naplate predviđene ugovorom na određeno vrijeme a da pritom ne postoji obveza tog društva da dokaže iznos stvarnog izravnog ekonomskog gubitka. Suprotno tomu, ako potrošač raskine ugovor zbog promjene opskrbljivača tijekom trajanja obveze, opskrbljivač ima pravo na naknadu štete, predviđenu ugovornom kaznom, u visini pretrpljenog gospodarskog gubitka, što opskrbljivač mora dokazati.

22 Naposljetku, ističe da u glavnom postupku ne postoje zaostaci po osnovi cijene koju treba platiti za opskrbu energijom, nego da, naprotiv, postoji višak naplaćen u korist društva innogy Energie, iako osoba QS nije platila najmanje dva mjesečna predujma u iznosu od 1200 čeških kruna (oko 48 eura).

23 U tim je okolnostima Okresní soud v Teplicích (Općinski sud u Teplicama) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se biti i cilju [Direktive 93/13] to da se njezin članak 3. u vezi s točkom 1. podtočkom (e) Priloga [navedenoj direktivi], u vezi s člankom 5. te direktive koji se odnosi na to da odredbe moraju biti sastavljene u pisanom obliku jasno i razumljivo, i načelo djelotvornosti iz članka 7. te direktive tumače na način da se ugovorna kazna koja je u adhezijskom ugovoru navedena u dijelu „Ostale odredbe” na stranici 1/2 (prva stranica ugovora), iako se (unatoč uobičajenoj praksi u području potrošačkih ugovora) na toj „prvoj” stranici ne nalaze nikakvi identifikacijski podaci stranaka, ništa na njoj nije rukom ispunjeno te je ugovorna kazna uključena u dio „Ostale odredbe” za koji se čini da je nebitna odredba, smatra odgovarajućim dijelom pisanog ugovora sklopljenog između potrošača i opskrbljivača jer se od potrošača može zahtijevati da se pravilno upozna s tom stranicom ugovora, dok druga stranica ugovora (2/2), koja je stvarno ispunjena i potpisana sadržava dovoljno informacija u pogledu toga da je riječ o drugoj stranici ugovora upravo zato što je označena kao 2/2?

2. Protivi li se biti i cilju [Direktive 93/13] to da se njezin članak 3. u vezi s točkom 1. podtočkom (e) Priloga toj direktivi i/ili člankom 12. stavkom 3. [Direktive 2019/944] tumače na način da, u slučaju da opskrbljivač raskine ugovor o opskrbi električnom energijom s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama zbog potrošačeve povrede obveza, nije važan iznos izravnog gospodarskog gubitka koji snosi opskrbljivač zbog prijevremenog raskida ugovora s potrošačem?"

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost drugog pitanja

24 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. Direktive 93/13, u vezi s točkom 1. podtočkom (e) njezina priloga „i/ili" s člankom 12. stavkom 3. Direktive 2019/944, tumačiti na način da je, u slučaju da opskrbljivač prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom po fiksnoj cijeni i na određeno vrijeme zbog potrošačeve povrede ugovornih obveza i zbog primjene ugovorne kazne koja obuhvaća izravan gospodarski gubitak koji je taj opskrbljivač pretrpio zbog tog raskida, potonji dužan dokazati stvarnost tog gubitka.

25 Društvo innogy Energie izražava sumnje u pogledu dopuštenosti drugog prethodnog pitanja u dijelu u kojem se odnosi na članak 12. stavak 3. Direktive 2019/944 jer ta odredba još nije bila u potpunosti prenesena u češko pravo u trenutku sklapanja i raskida ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku te je stoga potpuno irelevantna u ovom predmetu.

26 Valja podsjetiti na to da se novo pravno pravilo primjenjuje počevši od stupanja na snagu akta kojim je ono uspostavljeno te da se, iako se ne primjenjuje na pravne situacije nastale i konačno okončane dok je prethodni zakon bio na snazi, primjenjuje na buduće učinke tih situacija kao i na nove pravne situacije. Drukčije vrijedi, poštujući načelo zabrane retroaktivnosti pravnih akata, samo u slučaju kada se uz novo pravilo donesu posebne odredbe kojima se posebno određuju uvjeti njegove vremenske primjene (presuda od 13. srpnja 2023., Banco Santander (Upućivanje na službeni indeks), C-265/22, EU:C:2023:578, t. 37. i navedena sudska praksa).

27 Stoga, što se konkretno tiče direktiva, u područje primjene direktive *ratione temporis* ulaze samo pravne situacije nastale nakon isteka roka za prenošenje te direktive (presuda od 13. srpnja 2023., Banco Santander (Upućivanje na službeni indeks), C-265/22, EU:C:2023:578, t. 38. i navedena sudska praksa).

28 U skladu s člankom 71. Direktive 2019/944, države članice moraju najkasnije do 31. prosinca 2020. donijeti i objaviti odredbe potrebne za usklađivanje, među ostalim, s člankom 12. te direktive. Iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da je češki propis kojim se prenosi navedena direktiva, odnosno izmijenjena verzija Zakona br. 458/2000 o energiji, stupio na snagu 1. siječnja 2022. Međutim, iz tog spisa također proizlazi da je ugovor o opskrbi električnom energijom o kojem je riječ u glavnom postupku sklopljen 24. siječnja 2020. te ga je društvo innogy Energie raskinulo 23. rujna 2020., deset dana nakon njegova zahtjeva za plaćanje ugovorne kazne, odnosno prije isteka roka za prenošenje članka 12. Direktive 2019/944.

29 Iz toga slijedi da Direktiva 2019/944 nije bila primjenjiva ni na dan sklapanja ni na dan raskida ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku.

30 S obzirom na prethodna razmatranja, tumačenje članka 12. stavka 3. Direktive 2019/944 nije povezano s rješavanjem spora u glavnom postupku, tako da je drugo prethodno pitanje nedopušteno u dijelu u kojem se odnosi na tumačenje te odredbe.

Meritum

31 Svojim dvama prethodnim pitanjima, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li, kao prvo, članak 3. stavak 1. i članak 5. Direktive 93/13, u vezi s točkom 1. podtočkom (e) njezina priloga i člankom 7. te direktive, tumačiti na način da odredba ugovora o isporuci električnom energijom na određeno vrijeme i po fiksnoj cijeni koja omogućuje opskrbljivaču koji ga je raskinuo prije njegova isteka, zbog potrošačeva neplaćanja, automatsko izricanje paušalne kazne potrošaču, neovisno o izravnom gospodarskom gubitku koji je taj opskrbljivač stvarno pretrpio, može biti nepoštena, i kao drugo, ispunjava li ta odredba, s obzirom na svoju strukturu i položaj u ugovoru te okolnosti sklapanja tog ugovora elektroničkim putem, zahtjeve transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13.

32 Kao prvo, valja istaknuti da se, u skladu člankom 3. stavkom 1. navedene direktive, ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizišlih iz ugovora.

33 Kao što je to navedeno u članku 3. stavku 3. Direktive 93/13, njezin Prilog sadržava indikativan i netaksativan popis odredbi koje se mogu smatrati nepoštenima. Među odredbama koje su sadržane u tom prilogu nalaze se, među ostalim, kao što to proizlazi iz točke 1. podtočke (e) tog priloga, odredbe čiji su predmet ili svrha „zahtjev da svaki potrošač koji propusti ispuniti svoju obvezu plati nerazmjerno visok iznos naknade”.

34 Iako sadržaj navedenog priloga ne može automatski i sam po sebi uspostaviti nepoštenost sporne ugovorne odredbe, on ipak predstavlja ključni element na kojem nadležni sudac može temeljiti svoju procjenu nepoštenosti te ugovorne odredbe (presuda od 26. travnja 2012., Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, t. 26. i navedena sudska praksa).

35 Iz toga slijedi da je na nacionalnom sudu da ocijeni nepoštenost ugovorne odredbe u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13. U okviru te ocjene, na tom je sudu da, s obzirom na sve okolnosti slučaja, ispita, kao prvo, moguće nepoštovanje zahtjeva dobre vjere i kao drugo, postojanje eventualne znatnije neravnoteže na štetu potrošača, u smislu te odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 49. i navedenu sudsku praksu).

36 Sud koji je uputio zahtjev stoga treba ispitati poštuje li odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku, s jedne strane, uvjet dobre vjere koji se zahtijeva i, s druge strane, postoji li znatnija neravnoteža na štetu potrošača te, konkretnije, je li fiksna naknada predviđena tom odredbom nerazmjerno visoka u smislu točke 1. podtočke (e) Priloga Direktivi 93/13.

37 Kad je riječ o tome u kojim je okolnostima ta neravnoteža nastala „u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri”, valja podsjetiti na to da nacionalni sudac mora, vodeći računa o uvodnoj izjavi 16. Direktive 93/13, u tu svrhu provjeriti može li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, kada na pošten i pravičan način posluje s potrošačem, razumno očekivati da će ovaj prihvatiti takvu ugovornu odredbu prilikom pojedinačnih pregovora (presuda od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 60. i navedena sudska praksa).

38 U okviru tog ispitivanja, iz sudske prakse Suda proizlazi da osobito treba uzeti u obzir pravila koja se primjenjuju u nacionalnom pravu u slučaju nepostojanja sporazuma stranaka u tom smislu, tako da nacionalni sud u okviru usporedne analize može biti doveden u situaciju da ocijeni stavlja li ugovor potrošača u nepovoljniji pravni položaj u odnosu na onaj predviđen nacionalnim pravom koje je na snazi (vidjeti u tom smislu presudu od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 59. i navedenu sudsku praksu).

39 Sud koji je uputio zahtjev također će morati provjeriti je li iznos ugovorne kazne o kojoj je riječ u glavnom postupku prikladan za jamčenje ostvarenja ciljeva koji se njime žele postići i ne prekoračuje li ono što je nužno za njihovo postizanje (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 74.).

40 Valja podsjetiti na to da članak 4. stavak 1. Direktive 93/13 precizira da se nepoštenost ugovorne odredbe ocjenjuje tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja tog ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

41 Sud je presudio da ugovorne odredbe za koje se čini da utvrđuju automatske i nerazmjernne sankcije u odnosu na prirodu eventualne potrošačeve povrede treba moći proglasiti nepoštenima na temelju članka 3. stavka 3. Direktive 93/13, u vezi s točkom 1. podtočkom (e) Priloga toj direktivi (vidjeti u tom smislu rješenje od 24. listopada 2019., Topaz, C-211/17, EU:C:2019:906, t. 59.).

42 Međutim, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je ugovorna kazna od 400 čeških kruna (oko 16 eura) primijenjena na osobu QS zbog neplaćanja dvaju mjesečnih predujmova u iznosu od 1200 čeških kruna (oko 48 eura), i to za svaki mjesec nakon prestanka isporuke električne energije i za cijelo preostalo trajanje ugovora koje je prvotno bilo utvrđeno na 30 mjeseci. Ta kazna stoga može biti automatska i „nerazmjerno visoka” sankcija u smislu točke 1. podtočke (e) Priloga Direktivi 93/13 i sudske prakse Suda navedene u točki 41. ove presude, što je na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi.

43 Taj će sud prilikom tog ispitivanja također morati provjeriti je li iznos navedene kazne o kojem je riječ u glavnom postupku prikladan za jamčenje ostvarenja ciljeva koji se njime žele postići i ne prekoračuje li ono što je nužno za njihovo postizanje u smislu sudske prakse navedene u točki 39. ove presude. Konkretno, valja istaknuti, s jedne strane, da kazna o kojoj je riječ u glavnom postupku proizlazi iz ugovorne odredbe unesene u ugovor o opskrbi električnom energijom na određeno vrijeme za potrebe kućanstava kojim je predviđena cijena električne energije, zajamčena tijekom cijelog trajanja ugovora, niža od one koja se primjenjuje u okviru ugovora o opskrbi električnom energijom na neodređeno vrijeme. Stoga se čini da je cilj te odredbe otklanjanje moguće štete nastale opskrbljivaču zbog nepreuzimanja ugovorene energije za kupca, koju je opskrbljivač unaprijed kupio za kupca na nestabilnom veleprodajnom tržištu, u okviru ugovora na određeno vrijeme, za cijelo ugovoreno razdoblje trajanja ugovora na nestabilnom veleprodajnom tržištu. S druge strane, sud koji je uputio zahtjev trebao bi uzeti u obzir činjenicu da se u konačnom obračunu koji je sastavio opskrbljivač navodi preplaćeni iznos, i to iako osoba QS nije platila dva dugovana mjesečna predujma.

44 Kao drugo, što se tiče zahtjeva transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13 kojim se predviđa da ugovorne odredbe u pisanom obliku moraju „uvijek” biti jasno i razumljivo sastavljene, valja podsjetiti na to da je ta obveza jedan od elemenata koje treba uzeti u obzir u okviru ocjene nepoštenosti te odredbe. Međutim, iz članka 4. stavka 2. te direktive proizlazi da okolnost da

odredba nije jasno i razumljivo sastavljena sama po sebi ne znači da je nepoštena (vidjeti u tom smislu presudu od 13. srpnja 2023., Banco Santander (Upućivanje na službeni indeks), C-265/22, EU:C:2023:578, t. 66.).

45 Navedeni zahtjev ne može se ograničiti isključivo na razumljivost tih odredbi na formalnoj i jezičnoj razini. Naime, budući da se sustav zaštite uspostavljen navedenom direktivom temelji na ideji da je potrošač u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga, osobito u pogledu razine obaviještenosti, taj zahtjev jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi i, slijedom toga, transparentnosti, predviđen navedenom direktivom treba shvatiti u širem smislu (presuda od 16. ožujka 2023., Caixabank (Naknada za obradu zahtjeva za zajam), C-565/21, EU:C:2023:212, t. 30.).

46 Slijedom navedenog, zahtjev prema kojem ugovorna odredba mora biti jasno i razumljivo sastavljena valja razumjeti tako da nalaže da se u ugovoru transparentno iznese konkretno funkcioniranje mehanizma na koji upućuje dotična odredba kao i, ako je to potrebno, odnos između tog mehanizma i mehanizma utvrđenog drugim odredbama, tako da taj potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija bude u stanju procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 45. i navedena sudska praksa).

47 Sud koji je uputio zahtjev mora to pitanje ispitati s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i informacije koje je opskrbljivač pružio u sklopu pregovora o sklapanju predmetnog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 46. i navedena sudska praksa).

48 Konkretnije, informiranje prije sklapanja ugovora o ugovornim uvjetima i posljedicama sklapanja ima temeljnu važnost za potrošača jer će upravo na temelju te informacije potrošač odlučiti želi li se ugovorno obvezati prema prodavatelju robe ili pružatelju usluga pristupajući uvjetima koje je ovaj prethodno sastavio (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 48. i navedena sudska praksa).

49 Kako bi se utvrdilo je li ugovorna odredba jasna i razumljiva, valja također uzeti u obzir razinu pažnje koja se u pogledu takve odredbe može očekivati od prosječnog potrošača koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću (presuda od 16. ožujka 2023., Caixabank (Naknada za obradu zahtjeva za zajam), C-565/21, EU:C:2023:212, t. 44.).

50 Valja još istaknuti da položaj i struktura ugovorne odredbe poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku omogućuju da se utvrdi je li ona važan element ugovora jer ti elementi potrošaču nude mogućnost da procijeni ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz te odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 16. ožujka 2023., Caixabank (Naknada za obradu zahtjeva za zajam), C-565/21, EU:C:2023:212, t. 46.).

51 Upravo je s obzirom na razmatranja navedena u točkama 44. do 50. ove presude na sudu koji je uputio zahtjev da ocijeni ispunjava li odredba kojom se predviđa ugovorna kazna zahtjeve transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13.

52 U ovom slučaju, što se tiče, kao prvo, okolnosti sklapanja ugovora o opskrbi električnom energijom, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da taj ugovor odgovara unaprijed utvrđenom obrascu u elektroničkom obliku, s obzirom na to da je osoba QS imala mogućnost zatražiti njegov ispis u bilo kojoj fazi pregovora. Međutim, valja istaknuti, kao što to proizlazi iz zahtjeva

za prethodnu odluku, da navedeni ugovor nije ispunio potrošač, nego su ga ispunili zaposlenici društva suugovaratelja koji su tijekom cijele faze pregovora nadzirali njegovu formalizaciju. Iz toga također proizlazi da se čini da je osoba QS predmetni ugovor pregledala samo putem zaslona računala prije nego što ga je potpisala pomoću digitalnog tableta. U tim okolnostima, ne dovodeći u pitanje ocjene koje treba provesti sud koji je uputio zahtjev, valja istaknuti da nije sigurno da se potrošač mogao dovoljno upoznati sa sadržajem i funkcioniranjem odredbe o kojoj je riječ u glavnom postupku u smislu sudske prakse navedene u točki 48. ove presude.

53 Kao drugo, valja istaknuti da spis kojim Sud raspolaže ne sadržava pojašnjenja u pogledu informacija koje je društvo innogy Energie pružilo prije sklapanja ugovora o ugovornim uvjetima i posljedicama tog sklapanja.

54 Kao treće, kad je riječ o posebnom položaju i strukturi odredbe o kojoj je riječ u glavnom postupku, o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da se ona nalazi na prvoj stranici adhezijskog ugovora, koji odgovara unaprijed utvrđenom standardnom obrascu od dviju stranica. Međutim, budući da je ugovor sklopljen elektroničkim putem, pomoću računala, i da su kretanje kroz tekst tog ugovora osiguravali zaposlenici društva innogy Energie, čini se da je osoba QS imala samo ograničenu mogućnost pristupa cijelom dokumentu. Stoga je očito da je ta odredba, iako je bila smještena na prvoj stranici, mogla proći nezapaženo ili ne privući pozornost osobe QS na isti način kao i informacije ispod kojih se nalazi njezin potpis. Naime, druga stranica tog ugovora, koja je jedina koju su ti zaposlenici ispunili i koju je potpisala osoba QS, ograničava se na navođenje svih pojedinačnih odredbi. Također valja istaknuti da je odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku unesena u odjeljak navedenog ugovora naslovljen „Ostale odredbe”, što bi moglo upućivati na to da je riječ o manje važnoj odredbi.

55 U tim je okolnostima na sudu koji je uputio zahtjev da ispita je li ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku dovoljno čitljiv, jasan i logično strukturiran kako bi se prosječni potrošač koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću mogao upoznati s ugovornim odredbama te, osobito, može li umetanje odredbe koja predviđa ugovornu kaznu u poseban dio tog ugovora biti takvo da može potrošača navesti na zaključak da je riječ o akcesornoj odredbi.

56 S obzirom na sva prethodna razmatranja, sudu koji je uputio zahtjev valja odgovoriti tako da članak 3. stavak 1. i članak 5. Direktive 93/13, u vezi s točkom 1. podtočkom (e) njezina priloga i člankom 7. te direktive, treba tumačiti na način da odredba ugovora o isporuci električnom energijom na neodređeno vrijeme i po fiksnoj cijeni koja omogućuje opskrbljivaču koji ga je raskinuo prije njegova isteka, zbog potrošačeva neplaćanja, automatsko izricanje paušalne kazne potrošaču, neovisno o izravnom gospodarskom gubitku koji je taj opskrbljivač stvarno pretrpio, može biti nepoštena. Ta odredba ispunjava zahtjeve transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13 ako struktura i položaj navedene odredbe u ugovoru kao i okolnosti sklapanja tog ugovora elektroničkim putem, uključujući informacije koje je prodavatelj robe ili pružatelj usluga pružio potrošaču, mogu prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, omogućiti da se upozna sa sadržajem i funkcioniranjem odredbe kojom mu se nalaže plaćanje paušalne kazne i da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze.

Troškovi

57 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (deveto vijeće) odlučuje:

Članak 3. stavak 1. i članak 5. Direktive 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, u vezi s točkom 1. podtočkom (e) njezina priloga i člankom 7. te direktive,

treba tumačiti na način da:

odredba ugovora o isporuci električnom energijom na neodređeno vrijeme i po fiksnoj cijeni koja omogućuje opskrbljivaču koji ga je raskinuo prije njegova isteka, zbog potrošačeva neplaćanja, automatsko izricanje paušalne kazne potrošaču, neovisno o izravnom gospodarskom gubitku koji je taj opskrbljivač stvarno pretrpio, može biti nepoštena. Ta odredba ispunjava zahtjeve transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13 ako struktura i položaj navedene odredbe u ugovoru kao i okolnosti sklapanja tog ugovora elektroničkim putem, uključujući informacije koje je prodavatelj robe ili pružatelj usluga pružio potrošaču, mogu prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, omogućiti da se upozna sa sadržajem i funkcioniranjem odredbe kojom mu se nalaže plaćanje paušalne kazne i da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze.

Potpisi